

Kulturmiljöfunktionen
Antikvarie Anders Gottberg
Direktnr 023-81 746
Faxnr 023-81 228
anders.gottberg@lansstyrelsen.se

Smedjebackens kommun
Tekniska kontoret
777 81 Smedjebacken

Byggnadsminnesförklaring av Smedjebackens järnvägsstation, fastigheten Smedjebacken 2:22, Norrbärke socken, Smedjebackens kommun.

Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsen i Dalarnas län beslutar med stöd av 3 kap lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (KML) att förklara Smedjebackens järnvägsstation belägen på fastigheten Smedjebacken 2:22, Smedjebackens kommun för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar för byggnadsminnet följande skyddsföreskrifter enligt 3 kap 2 § KML:

1. Byggnaderna på bifogade situationsplan får inte rivas, flyttas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
2. Byggnaderna ska underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras med för byggnaderna typiska material, färger och metoder på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
3. Området kring byggnaderna, som på bilagd situationsplan är markerad med en röd linje, ska hållas i vårdat skick. Eventuella nya byggnader ska godkännas av Länsstyrelsen.

Om särskilda skäl finns får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsföreskrifterna.

Länsstyrelsen lämnar råd och anvisningar ifråga om vården av det i byggnadsminnet ingående skyddsområdet.

Redogörelse för ärendet

Ansökan om byggnadsminnesförklaring inkom till Länsstyrelsen 2004-06-16. I ärendet har samråd hållits med Miljö- och byggnadsnämnden i Smedjebacken kommun.

Fastighetsägaren Smedjebackens kommun har godkänt ovanstående skyddsföreskrifter.

Byggnadsminnesförklaringen omfattar stationshuset, relästationsbyggnad (f d avträdeshus) och en bodlänga.

2013-02-13 beslöt Sk.....
kopier till If: BM-reg. An. / [Signature]

Beskrivning av järnvägsstationen.

Stationsanläggningen ritades av arkitekt Erik Lallerstedt. Lallerstedt var vid denna tid på väg att bli en betydande arkitekt och stationshusen till SWB-banan tillhör hans främsta arkitektgärning. Stationshuset uppfördes år 1900 i två våningar och med ungefärligen 25x14 meter i plan och är byggt av tegel som slätputsats. Byggnaden har en nationalromantisk karaktär genom sitt branta tak och sin kontrastrika färgställning med bland annat tidstypiskt gröna fönster och skorstenar med inlagda bårder av grönt kakel. Genom den i grunden symmetriska uppbyggnaden har den dock även stilmässig tillhörighet i en klassicistisk byggnadstradition som tillhör 1800-talet. Här finns exempelvis fönster utformade med så kallade stickbågar. Utmärkande är det utskjutande, helvalmade sadeltaket som är belagt med mörkt skiffer från Grythyttan. Över andra våningens fönster är fasaden försedd med röd/vit-kaklade gavelfält under dekorativa takutsprång. I nederkant är dessa avgränsade av en smal putsad list som fortsätter runt hela huset. På taket finns insprängda lunettfönster som befäster en strikt ordning tillsammans med de tre vitputsade skorstenarna. Av de ursprungligen tio fönsterformaten är de flesta bevarade. På byggnadens baksida finns ett halvcirkelformat trapphus. I riktning mot spårområdet bärs ett skärmtak av delvis svarvade snedsträvor. Sparranas tassar på alla tak är vågformigt utskurna. Stationsnamnet står skrivet med grönt kakel på vit botten omgiven av en röd ram.

Två små skärmtak på baksidan är senare ersättningar för ett tidigare skärmtak och en liten inbyggd veranda. Alla dörrar har bytts ut och interiört är stationen ombyggd omkring 1940. Efter hand har även materialbyten gjorts i inredningen.

Till stationen hör även ett avträdeshus byggt i tegel som slätputsats. Byggnaden är till formen kvadratisk och försedd med skifferbelagt tälttak som avlutas med en lanternin för ventilationen. Takfoten har dekorativt utformade taksparrar och konsoler. Runt byggnaden löper en bård av gröna kakel och ovanför dessa finns lunettfönster.

Det arkitektoniskt gemensamma grundtemat omfattar också en bodlänga av trä som i sin grundkonstruktion är en regelverksbyggnad med skifferbelagt sadeltak. Gestaltningen av byggnaden innefattar paneler som är både liggande och stående, fiskbensmönstrade dörrar, figursågade fönsteromfattningar och avslut. Byggnaden är rödfärgad med undantag för de vita gavelröstena. Omfattningar runt fönster och dörrar samt vindskivor är kontrastrikt grönmålade. Byggnaden stod tidigare på annan plats inom stationsområdet.

Stationen omfattar idag stationshus, avträdeshus, bodlänga och bangård samt ett lokstall i den västliga delen av bangården. Stationsplan avgränsas av en enkelsidig allé mot en slutning i norr. Tidigare har även funnits ett stort godsmagasin, vilket flyttats till Smedjebackens hamn. Ett ställverk, vattenhäst och en järnvägsstationspark är borttagna.

Smedjebacken blev tidigt en industriort i modern mening. 1860 återinvigdes Strömsholms kanal efter ombyggnad. Året innan hade den smalspåriga järnvägen Väsman-Barken öppnats. Vid 1850-talet startade Smedjebackens valsverk, Morgårdshammars mekaniska verkstad och Risingsbo ångbryggeri. Strömsholms kanal utgjorde en viktig utskepningsled för Västerbergslagen och i Smedjebacken fanns kanalens översta hamn. Industrierna förlades i Smedjebacken med transportekonomiska och logistiska motiv. När Stockholm-Västerås-Bergslagens Järnvägar (SWB) några årtionden senare byggde järnbanan Ängelsberg-Ludvika passade inte den hittillsvarande transportlösningen. På

grund av valsverket och hamnen måste järnvägen dras söder om sjön och bolaget var då tvunget att lösa in den redan etablerade smalspåriga banan. Därmed hamnade stationen utanför det dåvarande samhället, söder om Kolbäcksån och valsverket medan ortens centrum ligger norr om Kolbäcksån.

Motivering till Länsstyrelsens beslut

Den välbevarade järnvägsstationen ingår i ett stilmässigt koncept av byggnader utefter den dåvarande järnvägslinjen mellan Ängelsberg och Vansbro. Den påkostade arkitektoniska utformningen är representativ för den föreställning om framtiden som uppbyggnaden av järnvägsnätet vid sekelskiftet 1900 utgjorde.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos förvaltningsrätten enligt bilaga (formulär 1).

I den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit länsråd Inger Eriksson, beslutande, företrädare för Rättsenheten, Planfunktionen och länsantikvarie Ulf Löfwall, föredragande.

Inger Eriksson

Ulf Löfwall

Bilaga 1: Hur man överklagar

Bilaga 2: Situationsplan

Kopia till: Lantmäteriet Dalarna, Box 1962, 791 19 Falun
Riksantikvarieämbetet, Samhällsavdelningen, Box 5405, 114 84 Stockholm
Miljö- och byggkontoret i Smedjebacken
Dalarnas museum, Box 22, 791 21 Falun

Bilaga 2: Karta över avgränsat område

© Länsstyrelsen, Lantmäteriet, NVDB, ESRI Inc, RAA, SGI, Sjöfartsverket, SHH, SVO, SCB, SJV, FH, Bergstaten, SU

Skala 1:1000